

REFERAT LA DESEN

ARTA BAROCĂ

NUMELE TAU
CLASA

BIBLIOGRAFIE: -Arborele lumii
-Dicționar enciclopedic
-Manual de istoria artei.Renașterea. Barocul. -Editura
Meridiane, București, 1985, autor George Oprescu

ARTA BAROCĂ

REFORMĂ ȘI REÎNNOIRE.	3
O FORȚĂ MAJORĂ.	4
STILUL DIRECT, PĂMÂNTEAN.....	4
O ILUZIE.	5
GENIILE BAROCULUI.....	5
INFLUENȚA BAROCĂ.....	6

ARTA BAROCĂ

Plină de culoare și dramatism, arta barocă a fost creată mai ales pentru a servi religiei. Ea trebuia să încante și să copleșească dar mai presus de orice să implice spectatorul în miracole, extaze și momente ale triumfului creștinătății.

În secolul al XVII-lea, Italia a rămas o țară de primă importanță ca centru al ideilor și practicilor artistice și Roma, în mod deosebit, a atras pictori și sculptori din întreaga Europă. Curentele artistice care au luat naștere în Italia au continuat să aibă răsunet internațional. După renașterea târzie, în secolul al XVI-lea, a urmat manierismul, un curent artificial. Acest curent a ținut relativ puțin și barocul dinamic care i-a succedat a durat de-a lungul secolului XVII și chiar XVIII, răspândindu-se în întreaga Europă catolică și chiar peste ocean, în America Latină.

Acest stil artistic s-a dezvoltat în Europa și în țările catolice, ca artă a Contrareformei în secolele XVI, XVII și XVIII.

Se manifesta în acea epocă și reacția bisericii catolice la atacurile care o lovesc și în încercarea de a-i reuni pe catolici în jurul unei noi imagini apare o artă spectaculoasă, arta barocă. Termenul „baroc” își are originea din cuvântul „barroco” (portughez) care se referă la o perlă de formă neregulată. Artă barocă exprima un gust deosebit pentru spectacol și pentru decor.

REFORMĂ ȘI REÎNNOIRE

Artă barocă, cu toate că nu a fost exclusiv religioasă, a reflectat spiritul contra-reformei, din sânul bisericii catolice, care a reînșuflețit propria conștiință, în lupta împotriva protestantismului.

Dacă elementul clasic în artă renaștentistă tindea să fie echilibrat și rece, menținând o distanță emoțională între artă și spectatori, barocul era imperios și neliniștit, având tendințe spre contemplare și implicare a privitorului. În pictura lui Annibale Carracci (1560-1609) se simte un clasicism reînviat. Frescele lui, care au decorat Galeria Farnese din Roma, își datorau sursele de inspirație frescelor Capelei Sixtine, realizate de Michelangelo, cu toate că sunt departe de a crea o atmosferă sobră.

Barocul a fost un curent de dramatism intens atingând deseori efecte strălucitoare, prin combinarea picturii, sculpturii, arhitecturii și muzicii, într-un singur spectacol. Acest gen de “teatru” este prezent în marea Biserică Sfântul Petru din Roma și nu este o întâmplare faptul că epoca barocă a dat naștere unui nou tip de spectacol, opera.

În arhitectură, barocul a inclus toate elementele clasicismului, cum ar fi coloanele, frontoanele triunghiulare și arcurile, dar s-a distins de clasicism printr-o trăsătură aparte și anume dramatismul și mișcarea create prin curbe dominante și prin influențarea reciprocă a maselor și spațiilor.

A apărut mai întâi în Italia (L. Bernini, F. Borromini, P. da Cortona), s-a răspândit apoi în Germania (frații Asam, J. L. von Hildebrandt, B. Neumann, J. Fischer von Erlach); în Spania capătă aspectul unei arte naționale (stilul churrigueresc), formă sub care a fost ulterior introdusă în America Latină.

În arhitectura Țărilor Române, barocul apare în Moldova secolului XVII. Insinuat în decorația unor monumente de epocă brâncovenească, stilul baroc nu va afecta în mod evident expresia arhitecturii din Țara Românească, în schimb, în varianta Constantinopolitană, va influența plastica monumentală din Moldova secolului XVIII. Transilvania a cunoscut în secolul XVIII o puternică afirmare a artelor plastice de stil baroc. În pictură el nu a pătruns decât în anume elemente de recuzită decorativă. Sculptura de stil baroc, ca și pictura, are în

Țările Române o prezență discontinuă. În Țara Românească, epoca brâncovenească și secolul XVIII manifestă o evidentă atracție pentru repertoriul înflorit al acestui stil, dar adaptându-l unei ordonanțe mai clare. Dintre artele decorative și aplicate, cel mai mult a suportat influența stilului baroc argintăria.

În literatură, stilul baroc se manifestă printr-o viziune antitetică asupra lumii (viață și moarte, timp și eternitate, aparență și iluzie), prin instabilitate, patetism, extravagantă și neliniște; aduce o intrigă diversificată și complicată, în stil dilatat, ornamentat excesiv, cu metafore surprinzătoare. Fixat în genere între sfârșitul sec. XVI și prima jumătate a sec. XVIII, se regăsește într-o serie de curente (eufuism, gongorism, conceptism, culteranism, marinism, rococo) la poeții metafizici, în opera lui Lope de Vega, Fernando de Herrera, Garcilaso de Vega, Torquato Tasso.

În muzică, barocul este considerat ca o perioadă intermediară între Renaștere și Clasicism. Începe prin afirmarea *monodiei* acompaniate, în special în operele lui Monteverdi, atingând punctul culminant în creația instrumentală și vocală a lui J.S. Bach.

O FORȚĂ MAJORĂ

Caravaggio (1573-1610), primul mare pictor baroc italian, a fost un personaj neobișnuit de turbulent, într-o dispută permanentă cu poliția. El a lucrat la Roma până în anul 1606 când și-a înjunghiat adversarul dintr-o partidă de tenis și a fost obligat să fugă din oraș. Ajungând în Malta, el a fost admis în Ordinul Sfântul Ioan dar s-a dezonorat din nou, implicându-se într-o altă bătaie. A fost arestat dar a reușit să evadeze și a fost urmărit prin Sicilia și Italia de agenții Ordinului. El era încă un evadat când a decedat din cauza unei febre la vârsta de 37 ani. Arta lui Caravaggio reflectă personalitatea sa zbuciumată, viața sa, jumătate pictând și jumătate urmărit de bande rivale sau în închisoare. Lucrările sale înfățișează scene violente, în decoruri sordide, cu lumina care taie dintr-o dată obscuritatea și scaldă formele, modalitatea de a picta fiind numită „clarobscur”

STILUL DIRECT, PĂMÂNTEAN

Este destul de surprinzător că un asemenea om a pictat lucrări de o mare intensitate dramatică, accentuând momentul crucial al luării unei decizii în, de exemplu, *Chemarea Sfântului Matei și Convertirea lui Pavel*. Mai neobișnuit este stilul direct, pământean.

Caravaggio a abandonat elementele simbolice care se găsesc în mod obișnuit în pictura religioasă, alegând, în locul acestora, decoruri obișnuite pentru episoadele extraordinare pe care le immortaliza. El a renunțat și la pictarea unor personaje idealizate, atât de caracteristice tradițiilor Clasicismului și Renașterii târzii. Zvonurile, conform cărora pictorul folosea ca modele țărani și prostituate, au reprezentat un motiv al proastei lui reputații. Astfel, *Matei*, culegătorul de texte biblice, este portretizat în *Chemarea Sfântului Matei* ca un contemporan al lui Caravaggio, luând în considerare exact confuzia creată în momentul în care personajul este chemat să devină discipolul lui Iisus. În *Convertirea* o mârtoagă obișnuită și un bărbat istovit așteaptă, în timp ce o izbucnire divină de lumină coboară asupra persecutorului Saul și-l preschimbă în Apostolul Pavel.

În căutarea originalității, Caravaggio a pictat direct după model, uimindu-i pe contemporanii obișnuiți ca pictorii să-și facă desene preparatorii foarte elaborate. Cea mai ciudată tehnică a pictorului a fost însă folosirea clarobscurului (*chiaroscuro*), a contrastului dintre lumini și umbre. Prin alegerea personajelor plasate în conuri de lumină, în contrast cu planul îndepărtat întunecat, Caravaggio a creat capodopere de o forță dramatică nemaiîntâlnită până la acea dată.

Chiar și în decursul vieții lui tumultuoase, “caravaggismul” s-a răspândit în lume. Destul de ciudat, el a reușit să prindă rădăcini în Italia, cu toate că unul dintre succesorii italieni ai lui Caravaggio a fost *Artemisia Gentileschi (1593-1652)*, prima femeie artist cunoscută. Printre francezii și spaniolii caravaggiști au existat însă câteva personalități remarcabile. Marele pictor Rembrandt a fost și el, la rândul lui, influențat de compatrioții care adoptaseră stilul maestrului italian.

Cel mai talentat contemporan italian al lui Caravaggio a fost *Guido Reni (1575-1642)* însă cel mai mare pictor baroc a fost un flamand, pe nume *Peter Paul Rubens (1577-1641)* care, oricum, și-a petrecut o mare parte a vieții, studiind în Italia. Picturile lui Rubens degajă o senzație de amețală. Prin el arta barocă a fost potrivită și pentru descrierea emoțiilor vieții țăranilor. S-a remarcat prin forma generoasă a trupurilor de femei, intrând adesea în conflict cu biserica catolică datorită nudității corpurilor reprezentate în picturile sale.

O ILUZIE

În generația care a urmat, *Guercino (1591-1666)* și *Pietro da Cortona (1596-1669)* au excelat într-o tehnică caracteristică stilului baroc: crearea de iluzii, adică pictau astfel încât spectatorul avea impresia că asistă la un eveniment real. Această tehnică nu era doar o problemă de reprezentare fotografică ci și eliminarea cadrului, ceea ce lăsa impresia de real. Cel mai simplu mod de a crea o iluzie era ceea ce aparent părea să fie o ușă sau o fereastră, prin care se puteau observa diferite priveliști, dar care se dovedeau a fi doar picturi realizate pe un perete compact. Această metodă se numește „*trompe l’oeil*” (“păcălește ochiul”, în franceză). Cele mai spectaculoase exemple ale barocului sunt picturile realizate pe tavan create cu atâta măiestrie încât este aproape imposibil să remarci locul în care se termină pereții; camera pare a fi deschisă spre cer și creaturi înaripate se înalță sau coboară, de obicei acompaniind un monarh glorificat sau vreo personalitate nobilă sau religioasă. Cerul albastru luminos și creaturile care par să plutească generează optimism și vitalitate, de fapt “mesajul” barocului.

GENIILE BAROCULUI

Cel mai mare geniu al barocului a fost *Gianlorenzo Bernini (1598-1680)*, cunoscut mai ales ca sculptor, el fiind însă și arhitect, pictor și poet. Legenda spune că a compus o operă pentru care a scris textul, a compus muzica, a proiectat decorurile și chiar a produs recuzita scenică. S-a născut la Napoli dar, încă din vremea copilăriei sale, tatăl, de meserie sculptor, s-a mutat la Roma, unde adolescentul Bernini și-a găsit patronul în cardinalul Scipione Borghese și a devenit faimos. Papa Urban VIII a devenit următorul patron al artistului, pe vremea când acesta avea doar 26 ani, și în 1629 a fost numit arhitectul Bisericii Sfântul Petru, cea mai mare biserică din lumea creștină care s-a înălțat încet de-a lungul secolului. După aceasta el nu a mai privit înapoi; a lucrat aproape în exclusivitate în Roma și multe dintre marile monumente și simboluri ale orașului i se datorează parțial sau chiar în totalitate.

Ca sculptor, Bernini a fost un virtuoz în pur stil baroc. Textura pielii personajelor sale și a draperiilor sunt extraordinar de vii, deseori draperiile părând a adia în bătaia brizei. Spre deosebire de sculptorii care i-au precedat, operele maturității au fost create cu intenția vădită de a fi privite dintr-un singur unghi (nu de jur-împrejur), fiind plasate, de obicei, într-un aranjament arhitectural din care ies la iveală către spectatori. După cum se obișnuia des în

acea perioadă, artistul vroia să-și implice privitorul în mod direct, emoțional, ceea ce era imposibil de realizat dacă îl lăsa să se plimbe nestingherit în jurul operelor sale.

Dintre lucrările de mari proporții ale lui Bernini din interiorul Bisericii Sfântul Petru cea mai impresionantă piesă este **Baldachinul**, un baldachin imens (29 m. înălțime) poleit cu bronz înălțat deasupra locului unde se presupune că ar fi îngropați Sfântul Petru și Sfântul Pavel. Coloanele sale răsucite simbolizează continuitatea creștinismului, sugerând întoarcerea în timp, via Constantinopole până la anticul Templu al lui Solomon din Ierusalim; ele sunt însă caracteristice barocului care se juca cu conceptele clasice, severe ale coloanelor, de dragul noutății și al efectelor spectaculoase. Sculpturile și suprasculptura de deasupra baldachinului, el însuși baldachinul cu ciucurii din bronz sunt realizate în așa fel încât totul să pară abundent – îl definesc drept cel mai extraordinar monument al barocului.

Există puține priveriști care se ridică la nivelul de grandoare pură al celor două colonade construite de Bernini pe laturile pieței ovale din fața Bisericii Sfântul Petru din Roma. Însuși Bernini declara că cele două colonade erau ca brațele materne ale bisericii “care-i îmbrățișează pe catolici pentru a le întări crezurile”. Printre alte lucrări celebre ale lui Bernini mai putem aminti **Fântâna celor patru râuri** din piața Novena întruchipând patru personaje grandioase. Ele reprezentau ceea ce se credea atunci a fi cele mai mari fluvii din lume (Dunărea, Nilul, Gangele și Rio Plata), fiecare erau aranjate în jurul unui obelisc antic, care se înălța deasupra lor.

La început pietrele sculptate, palmierii și plantele fântânii erau colorate. Pictarea sculpturilor sau utilizarea materialelor colorate a fost o altă inovație a lui Bernini (cu toate că ea fusese anticipată de către grecii antici) și una care se menținea în cadrul baroc, cea de a atinge un maxim al grandorii și de a crea efectul iluziilor. Culori îndrăznețe și efecte de lumină sunt folosite și în Capela Cornaro, care adăpostește **Extazul Sfintei Tereza** realizată de Bernini, probabil încununarea carierei sale ca sculptor.

În **Fântâna celor patru râuri** statuia care reprezintă Nilul are fața acoperită – se presupunea că pentru a nu privi fațada Bisericii Sf. Agnese proiectată de Francesco Borromini (1599-1667). Povestea nu este adevărată dar ne dezvăluie câte ceva despre rivalitatea dintre aceștia. Borromini era, prin naștere, de o condiție mult mai umilă și lucra ca pietrar chiar și după sosirea la Roma, la 20 ani. El a devenit asistentul șef al lui Bernini înainte de a izbândi pe cont propriu și a deveni cel mai original sculptor al barocului italian. Borromini a fost un geniu greu de stăpânit, care și-a șocat contemporanii cu neortodoxismul său, creând clădiri cu linii ondulate și un simț al spațiului și al mișcării, asemănând cu niște sculpturi uriașe. Printre capodoperele lui sunt bisericile San Ivo și San Carlo alle Quattro Fontane, ambele din Roma.

INFLUENȚA BAROCĂ

Barocul a reprezentat un curent catolic și al sudului cu o influență pronunțată în Flandra și un impact mai mic în restul Europei de nord. În Franța flamboiantul barocului nu a fost utilizat în scopuri religioase, ci pentru a glorifica monarhia absolută a Regelui Soare, Ludovic al XIV-lea. În orice caz, tradițiile clasicismului și spiritul restrictiv erau încă foarte puternice în Franța și nici chiar grandiosul palat al lui Ludovic de la Versailles nu a fost construit într-un stil pur baroc. Această trăsătură era și mai evidentă în Anglia protestantă unde Sir Christopher Wren și succesorii lui au învățat multe de la modelele lor de pe continent dar au păstrat o cale de mijloc, o combinație între baroc și clasic.

Stilul baroc a fost utilizat până în secolul al XVIII-lea în mod deosebit în Germania și în Austria. Mănăstiri și biserici superbe au fost construite de Jacob Prandtauer (1660-1726), J.B. Fischer von Erlach (1656-1723), Johann Balthasar Neumann (1687-1753) și alții.

Interioarele sunt decorate cu tencuielei albe, strălucitoare, culori pastelate și care dau impresia generală de aerat și de delicatețe care crează o mare diferență față de barocul italian. Atmosfera acestor locuri este de fapt, mai apropiată de stilul contemporan rococo, din Franța, care era identificat cu grandoarea și ambițiile unei epoci trecute.

CREAȚII MAJORE DE ARTĂ BAROCĂ

- Annibale Carracci – *Triumful lui Bachus și Ariadnei*, galeria palatului Farnese, Roma
Annibale Carracci – *Muncile lui Hercule*, Muzeul Național, Naples
Annibale Carracci – *Pieta*, Muzeul Național, Naples
Michelangelo Merisi da Caravaggio – *Convertirea lui Pavel*, muzeul Uffizi, Florența
Michelangelo Merisi da Caravaggio – *Crucificarea Sf. Petru*, capela Santa Maria del Popolo, Roma
Michelangelo Merisi da Caravaggio – *Învierea lui Lazăr*, muzeul Uffizi, Messina
Michelangelo Merisi da Caravaggio – *Chemarea Sf. Matei*, capela San Luigi del Travesi, Roma
Pietro da Cortona – galeria palatului Pitti din Florența
Guercino – galeria cazinoului Ludovisi din Roma
Giovanni Lorenzo Bernini – Baldachinul din biserica Sf. Petru din Roma
Giovanni Lorenzo Bernini – galeria bisericii Santa Maria della Vittoria din Roma
Francesco Borromini – galeria bisericii San Ivo della Sapienza din Roma
Nicola Salvi – fântâna Trevi din Roma
Peter Paul Rubens - *Madona din grădina cu flori*, Pinacoteca Alte din Munchen
Peter Paul Rubens – *Bacchus*, muzeul Ermitage din St. Petersburg
Peter Paul Rubens – *Daniel în cușca leilor*, Galeria națională de Artă, Washington
Jakob Prandtauer – mănăstirea benedictină din Melk, Austria
J.B. Fisher von Erlach – biserica de pelerinaj din Birnau, Germania